

ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

Stress Factors of Administrators Affecting the Administrative Competence of School Administrators In Schools Under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 1

วิศรุต มากกลาง¹ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์² ดร.ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ³
Witsarut Makklang¹ Assoc. Prof. Dr.Sikan Pienthunyakorn² Dr.Ruethaisap Dokkham³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ หาความสัมพันธ์ ทำอำนาจพยากรณ์ และหาแนวทางปรับระดับปัจจัยความเครียดของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 109 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาเพศชาย จำนวน 71 คน และผู้บริหารสถานศึกษาเพศหญิง จำนวน 38 คน จากโรงเรียน 109 โรงเรียน วิธีสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยความเครียดของผู้บริหาร มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.53–0.91 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.98 และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหาร มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.46–0.92 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแต่ละขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง
2. สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด
3. ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศของผู้บริหาร ขนาดโรงเรียนและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า โดยรวมไม่มีความแตกต่างกัน
4. สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศของผู้บริหาร ขนาดโรงเรียนและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า โดยรวมไม่มีความแตกต่างกัน

คำสำคัญ: ปัจจัยความเครียด สมรรถนะทางการบริหาร

¹ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹Master of Education Program in Educational Administration Sakon Nakhon Rajabhat University

²อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

²Course teacher in Master of Education Program in Educational Administration and Doctor of Education Program in Educational Administration Sakon Nakhon Rajabhat University

³ข้าราชการบำนาญ

³Pensioner

*ผู้ติดต่อ, อีเมล: วิศรุต มากกลาง, dodo42623@gmail.com

รับเมื่อ 18 เมษายน 2566 แก้ไข 21 มิถุนายน 2566 ตอรับ 24 มิถุนายน 2566

5. ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม (X) กับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม (Y) มีความสัมพันธ์กัน อยู่ในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา ที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 5 ด้าน พบว่า มีจำนวน 2 ด้านที่สามารถพยากรณ์สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาได้ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงาน

7. การวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอแนวทางปรับระดับปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมี 2 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงาน ให้มีความเหมาะสม

ABSTRACT

The purposes of this research were to study, compare, find correlation, find predictive ability, and approaches to adjust the level of stress factors of executives that affect administrative competence of school administrators Under the Office of Sakon Nakhon Educational Service Area According to the opinion of the administrators The sample group used in the research were school administrators under the Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office, Region 1. There were 109 people, consisting of 71 male school administrators and 38 female school administrators from 109 schools. The random sampling method used multi-stage random sampling as a questionnaire which is divided into 3 parts: part 1 is a questionnaire about status and general information, part 2 is a questionnaire on stress factors of executives. There was a 5-level estimating scale with a discriminating power between 0.91–0.53 and a confidence value of 0.98. Part 3 was a questionnaire about executive performance of executives with a 5-level estimating scale with a discriminating power. were between 0.46–0.92 and had a confidence value of 0.99. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation, t-test (Independent Samples), F-test, Pearson's simple correlation coefficient, and regression analysis Multiply each step.

The findings were as follows:

1. Administrative stress factors are generally at a medium level.
2. The total administrative competency of school administrators was at the highest level.
3. The stress factors of school administrators are classified by gender; the school scale and operational experience found that overall, there was no difference.
4. Administrative competence of school administrators Classified by gender of administrators, school size, and work experience, it was found that overall, there was no difference.
5. The stress factor of overall school administrators (X) and the administrative competency of school administrators as a whole were related. was at a low level, with statistical significance at the.01 level.
6. The stress factor of school administrators was analyzed in five aspects, and it was found that there were two aspects that could predict the administrative competency of school administrators with statistical significance at the.01 level, namely the environment and the relationships of people in the organization.

7. This research presents a method to adjust the level of stress factors in administering educational institutions in two areas: the environment and the relationships of people in the organization.

Keywords: Stress Factor, Administrative Competence

ภูมิหลัง

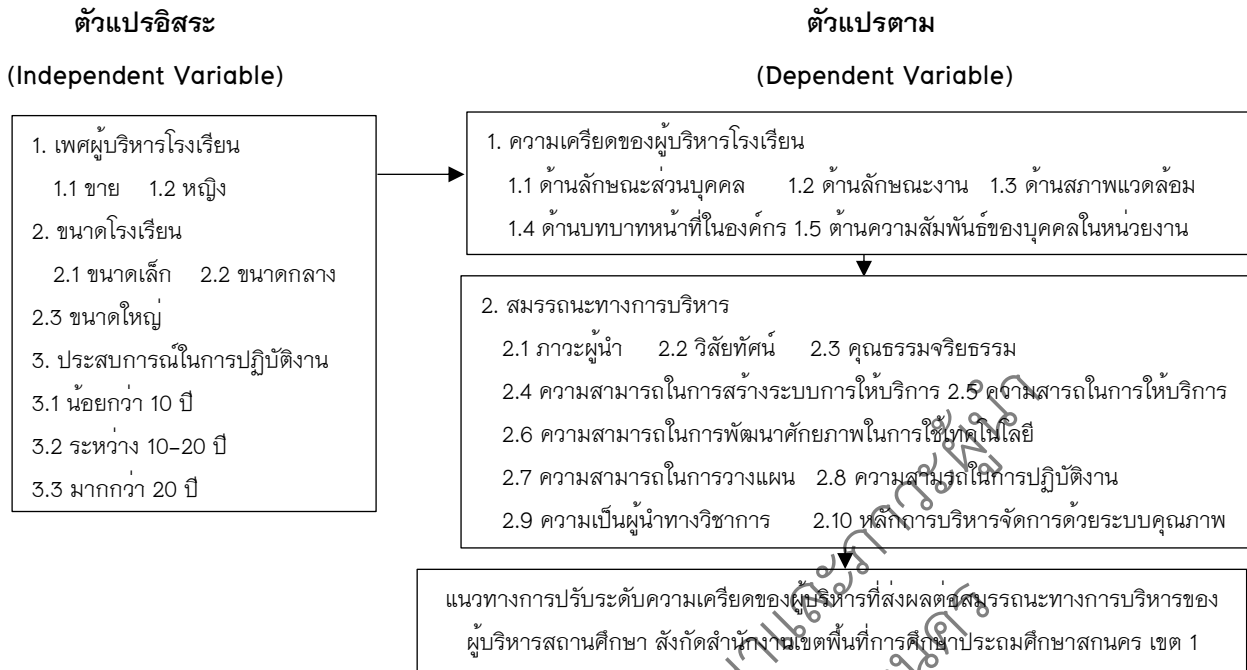
การจัดการศึกษาจำเป็นต้องจัดการปฏิรูปการศึกษาใหม่ให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน ในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) ซึ่งการบริหารงานในโรงเรียนต้องอาศัยผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ ในการทำงาน มีวิสัยทัศน์ และที่สำคัญเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำสูงและสามารถใช้ภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการบริหารงานให้สำเร็จตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2562, หน้า 5) ในปัจจุบันทุกองค์กรรวมถึงสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานและการบริหารงาน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้เกิดภาวะความเครียด ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการปฏิบัติงาน และกลายเป็นสิ่งใกล้ตัวที่ทุกคนต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยิ่งนับวันความเครียดยิ่งทวีความรุนแรง ส่งผลต่อความผิดปกติทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ เกิดความรู้สึกลึกความเบื่อหน่าย เฉื่อยชา จนอาจทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานลดลงได้ (อารยา จันต้อย, 2560, หน้า 15) ความเครียดของผู้บริหารเป็นภาวะของจิตใจที่ตื่นตัวเตรียมพร้อมของผู้บริหารที่จะเผชิญสถานการณ์หรือความกดดันอันไม่พึงประสงค์ ซึ่งสถานการณ์หรือความกดดันนั้น ๆ มากเกินกว่ากำลังความสามารถในเวลาปกติจะแก้ไขหรือขจัดให้หมดสิ้นหรือบรรเทาได้ อาการเครียดจะแสดงออกโดยลักษณะหน้าตา ท่าทาง กิริยาหรือห่วงกังวล ตื่นเต้น ตกใจ โกรธ เกลียด ประหม่า หรืออื่น ๆ ซึ่งสังเกตและวินิจฉัยได้โดยง่าย และยังสามารถพิจารณาได้จากแบบทดสอบอีกด้วย (ชูทิพย์ ปานปรีชา, 2559, หน้า 484)

สมรรถนะหรือพฤติกรรม เป็นสิ่งที่องค์กรต้องการจากผู้ปฏิบัติงาน เพราะเชื่อว่าหากผู้ปฏิบัติงานมีพฤติกรรมการทำงานในแบบที่องค์กรกำหนดแล้วโดยเฉพาะสมรรถนะที่จัดการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จะส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษามีผลการปฏิบัติงานดี และส่งผลให้องค์กร คือ สถานศึกษา บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ(ภาสกร หมื่นสา, 2561, หน้า 1) อีกทั้งความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการโดยจะแตกต่างกันตามบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานที่รับผิดชอบมีสมรรถนะภาวะผู้นำวิสัยทัศน์ความสามารถในการสร้างระบบการให้บริการ คุณธรรมจริยธรรม หลักการบริหารจัดการและการบริหารความเสี่ยง ด้านนโยบายและแผนกลยุทธ์ ด้วยข้อมูลดังกล่าวด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาว่ามีอยู่ในระดับใด ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา หรือไม่อย่างไร เพื่อเป็นแนวทางหลีกเลี่ยงสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 และเพื่อเพิ่มสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนในโอกาสต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับใด
2. สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับใด

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยที่ใช้ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 150 คน จาก 175 โรงเรียน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาเพศชาย จำนวน 112 คน และผู้บริหารสถานศึกษาเพศหญิง 38 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ปีการศึกษา 2565 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของเครจซ์และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, pp. 607 - 610, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560, หน้า 43) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 109 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษาเพศชาย จำนวน 71 คน และผู้บริหารสถานศึกษาเพศหญิง จำนวน 38 คน จากโรงเรียน 109 โรงเรียน วิธีสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, หน้า 49)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศของผู้บริหารสถานศึกษา ขนาดโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีลักษณะเป็นแนวตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.91 – 0.53 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.98

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.46 – 0.92 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.99

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งส่งแบบสอบถามทางทางออนไลน์ รวมทั้งสิ้น 109 ฉบับ ได้นำเอกสารคืนกลับมาจำนวน 109 ร้อยละร้อย และนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ ในการตอบแบบสอบถาม แล้วคัดเลือกเอาเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสถิติที (t-test) ชนิด Independent Samples การทดสอบเอฟ (F-test) แบบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) การทดสอบเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe-Method) การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแต่ละขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression analysis)

แนวทางการปรับระดับปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยระดับความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า

1. ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง
2. สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด
3. ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศของผู้บริหารสถานศึกษา ขนาดโรงเรียน ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน
4. สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศของผู้บริหารสถานศึกษา ขนาดโรงเรียน ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน
5. ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม (X) กับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม (Y) มีความสัมพันธ์กัน อยู่ในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ($R_{xy} = 0.283$)
6. ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา ที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 5 ด้าน พบว่า มีจำนวน 2 ด้านที่สามารถพยากรณ์สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สกลนคร เขต 1 ได้ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ด้านงานที่ด้านสภาพแวดล้อม (X_3) และด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงาน (X_5)

7. แนวทางการปรับระดับปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีจำนวน 2 ด้าน ที่ต้องได้รับการปรับระดับ ประกอบด้วย ด้านสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับสมมติฐาน การวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาผ่านการเรียนอบรมหลักสูตรการบริหารมีการฝึกประสบการณ์ทางการบริหาร และการประเมินอย่างเข้มทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา มีความสามารถในการปรับตัวและเรียนรู้ที่จะจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ซึ่งสภาพการดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สถานศึกษา และปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาอีกทั้งผู้ร่วมงานจะและผู้ใต้บังคับบัญชา ได้ทำงานโดยความสบายใจจะมีส่วนให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ซึ่งผลการวิจัยของผู้วิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขียวลักษณ์ อึ้งสวัสดิ์ (2556, บทคัดย่อ) ทำวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษา กับ ความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีระดับความเครียดในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง

2. ระดับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ ด้านการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพและด้านความสามารถในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนา และผ่านการคัดเลือกเพื่อบรรจุแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนดมาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนได้รับการพัฒนาด้วยการประเมินวิชาชีพเป็นระยะ ๆ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความรู้ความสามารถ และสมรรถนะในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของนิธิ เรืองสุขอุดม (2563, บทคัดย่อ) ทำวิจัยเรื่อง สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศของผู้บริหารสถานศึกษา ขนาดโรงเรียน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน การวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเพราะ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาทั้งผู้บริหารสถานศึกษาเพศชาย และผู้บริหารสถานศึกษาเพศหญิงมีปัจจัยความเครียดไม่แตกต่างกันแสดงว่าผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งเพศชายและเพศหญิงมีศักยภาพในการจัดการปัจจัยความเครียดอยู่ใน ระดับเดียวกัน ซึ่งอาจ จะเกิดจากในการเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา มีการกำหนด เกณฑ์ในข้อที่ว่าผู้มีสิทธิ์เข้าสู่ตำแหน่งจะต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโททางการบริหารการศึกษา และกำหนดประสบการณ์การทำงานไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของดารารัตน์ ศรีโรจน์ศิลป์ (2561, บทคัดย่อ) ที่ทำวิจัย เรื่อง ความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการ วิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มี เพศ ต่างกันมีระดับความเครียดไม่แตกต่างกัน

3.2 ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตาม ขนาดโรงเรียน พบว่า โดยรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้อง กับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่/ใหญ่พิเศษ ต่างก็ได้รับความกดดัน ความกังวล ในการบริหารงาน ทั้งจากนโยบายของสำนักเขตพื้นที่ และจากความคาดหวังของผู้ปกครอง ไม่แตกต่างกัน อีกทั้งปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารสถานศึกษา มีความคล้ายคลึงกัน ผลวิจัยของผู้วิจัยครั้งนี้ไม่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของปาลักษณ์ โสมแก้ว (2565, บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่อง ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร ซึ่งพบว่า ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษาจำแนกตามขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตาม ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวม และรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาต่างปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแผนปฏิบัติการจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เหมือนกัน และการบริหารงานโรงเรียนในปัจจุบันเป็นการบริหารงานตามนโยบายของรัฐบาลไม่ว่าจะมีประสบการณ์การเป็นผู้บริหารสถานศึกษาน้อยหรือมาก ต้องปฏิบัติตามนโยบายส่งผลให้ความคิดเครียดที่เกิดขึ้นไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิสุทธิ์ พรหมเทศน์ (2562, บทคัดย่อ) ที่วิจัยเรื่อง ปัจจัยความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ผลวิจัย พบว่า ประสบการณ์การเป็นผู้บริหารสถานศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

4. สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตาม เพศของผู้บริหารสถานศึกษา ขนาดโรงเรียน ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า

4.1 สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตาม เพศของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจาก การเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะต้องมีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการบริหารจัดการโรงเรียนให้บรรลุผลเป้าหมายจึงมีการบริหารที่ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กมลพัชร หินแก้ว (2555, บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่อง สมรรถนะหลักของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่า สมรรถนะหลักของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

4.2 สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน การวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษา ได้รับการอบรม การฝึกประสบการณ์ ตามกรอบคุณสมบัติที่ถูกกำหนดไว้โดย คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่เหมือนกัน ผลการวิจัยที่มีความสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของผู้วิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับ สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เช่นงานวิจัยของ ทิพย์วัลย์ อ่างคำ (2561, บทคัดย่อ) ที่วิจัยเรื่อง สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาในโครงการสู่ความเป็นเลิศมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา

ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการสู่ความเป็นเลิศมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ
ไม่แตกต่างกัน

4.3 สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตาม ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า โดยรวมและรายด้านไม่มีแตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการบริหารสถานศึกษา และกำลังคน มีการวางแผนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารการกระทรวงศึกษาธิการ ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแผนปฏิบัติการจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนจะต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโททางการบริหารการศึกษา และในการเรียนในสาขาวิชาดังกล่าวจะมีการกำหนดให้ผู้เรียนต้องเข้าเรียน รายวิชา หลัก ทฤษฎี และปฏิบัติการบริหารการศึกษา, ความเป็นนักบริหารมืออาชีพยุคดิจิทัล ภาวะผู้นำทางการบริหาร การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา และกฎหมายการศึกษา ที่เป็นรายวิชาที่ให้ผู้เรียนมีสมรรถนะทางการบริหาร(หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2564, หน้า 10 - 30) จึงส่งผลให้สมรรถนะที่มีไม่แตกต่างกัน

5. ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวม (X) กับสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม (Y) มีความสัมพันธ์กัน อยู่ในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (RXY = 0.283) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สภาพการณ์ที่ผู้บริหารสถานศึกษารู้สึกไม่สบายใจ มีความวิตกกังวลหรือรู้สึกกดดัน เกิดความทุกข์ในใจ ในทางตรงกันข้ามถ้าสภาพการณ์เหล่านี้เกิดในระดับที่เหมาะสม คือ ความเครียดไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีสมรรถนะเป็นอยู่ดี และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ถึงแม้จะมีความเครียด เพียงใดก็ตาม ก็จะต้องบริหารงานอย่างมีหลักการ ต้องบริหารงานโดยใช้สมรรถนะทางการบริหารที่มีอยู่ให้เต็มความรู้ความสามารถ เติบโตตามศักยภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ หน่วยงานวิจัยมาสนับสนุนได้น้อยมากมีเพียงงานวิจัยของ ปภาลักษณ์ โสมแพง (2565, หน้า 31 - 40) ที่ทำการวิจัยเรื่อง ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร ซึ่งพบว่า ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมกับประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา มีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ (rxy = .158)

6. อำนาจพยากรณ์ของปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีอำนาจในการพยากรณ์สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 5 ด้าน พบว่า มีจำนวน 2 ด้าน ที่สามารถพยากรณ์สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ได้ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ งานด้านสภาพแวดล้อม (X₃) และด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงาน (X₅)

ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ดีที่สุด คือ ด้านสภาพแวดล้อม(X₃) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์เท่ากับ 0.355 รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงาน (X₅) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์เท่ากับ 0.263 ซึ่ง ตัวแปรทั้ง 2 ด้านนี้ สามารถร่วมกันพยากรณ์การสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยรวม ได้ร้อยละ 19.4 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ ±0.18316

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่มีปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาด้านสภาพแวดล้อม จึงพยายามจัดสถานที่ทำงานให้เหมาะสม ไม่ให้มีเสียงรบกวน อันเป็นสิ่งของซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรง หรือโดยอ้อมที่จะทำให้อ

ความเครียดเกิดขึ้นกับร่างกาย สุขภาพของผู้บริหารสถานศึกษา จึงส่งผลดีต่อสมรรถนะทางการบริหาร ส่วนปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงาน ซึ่งเป็นความเครียดที่ผู้บริหารสถานศึกษา และ ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งในที่นี้หมายถึงครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา ไม่ได้มีความไว้วางใจซึ่งกันและกันทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารงานด้วยความระมัดระวัง และยึดระเบียบปฏิบัติ ทำให้การบริหารงานไม่มีความผิดพลาดหรือผิดพลาดน้อยจึงทำให้เกิดประสิทธิผลดังนั้นจึงส่งผลทางลบต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน ในการวิจัยครั้งนี้หา งานวิจัยที่เหมือนกับ งานวิจัยของ ผู้วิจัยได้ค่อนข้างยาก มีเพียงงานวิจัยของ ปภาลักษณ์ โสมแพ้ว (2565, หน้า 31 – 40) ที่ทำการวิจัยเรื่อง ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน ประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร ซึ่งพบว่า ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านบทบาทหน้าที่ในองค์กร ด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงาน สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านลักษณะงานสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอำนาจพยากรณ์ ร้อยละ 6.50 และ มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ $\pm .40402$

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเหมาะกับการปฏิบัติงานของคนทั่วไป เพราะความเครียด จะช่วยกระตุ้นให้เกิดสมรรถนะ จึงควรมีความเครียดในระดับที่เหมาะสม

1.2 สมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาฯ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และมีความสามารถในการบริหารงานสถานศึกษาเป็นอย่างดี ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น

2.2 ศึกษาปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ในตัวแปรหรือองค์ประกอบอื่น เช่น อายุ วุฒิการศึกษา

2.3 สร้างรูปแบบการปรับปัจจัยความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อนำไปปรับใช้ในการสร้างสมรรถนะทางการบริหารให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กมลพัชร หินแก้ว. (2555). สมรรถนะหลักของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ปทุมธานี:

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ชูทิพย์ ปานปรีชา. (2559). คู่มือคลายเครียดด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต, กระทรวงสาธารณสุข.

- ดารารัตน์ ศรีโรจน์ศิลป์. (2561). *ความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม. วิทยานิพนธ์ ค.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.*
- ทิพวัลย์ อ่างคำ. (2561). *สมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการสู่ความเป็นเลิศมาตรฐานสากล สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.*
- นิธิ เรืองสุขอุดม. (2563). *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร*
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.*
- ปภาลักษณ์ โสมแผ้ว. (2565). *ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน ประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 11(42), 31 – 40.*
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 2566 – 2570, (2565), กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี.
- พรพิสุทธิ์ พรหมเทศน์. (2562). *ปัจจัยความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการบริหารงาน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในสำนักงานศึกษาธิการภาค 11. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.*
- ภาสกร หมื่นสา. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ชัยภูมิ: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.*
- เยาวลักษณ์ อิงสวัสดิ์. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารสถานศึกษากับความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.*
- อารยา จันต้อย. (2560). *สาเหตุความเครียดของครูผู้ช่วยในกลุ่มศรีเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.*